

ПРИБЛИЗИТЕЛНИТЕ СЧЕТОВОДНИ ОЦЕНКИ

Доц. д-р Живко Бонев

Дипломиран експерт-счетоводител,

Регистриран одитор

Ключови думи:

Приблизителна счетоводна оценка

Резюме

Статията е посветена на въпрос, който не се третира много в литературата – приблизителните счетоводни оценки. В тази връзка са разгледани:

*Причините, налагащи приблизителни оценки;

*Обхвата и най-честите случаи на приблизителни оценки;

*Въпросите за промяна на приблизителните оценки и начина на отразяване;

*Методологията и информацията, която ще се използва при различните приблизителни счетоводни оценки и периодичността на преразглеждане на приблизителна счетоводна оценка;

*Влиянието и ефект от промяната в счетоводната приблизителна оценка в текущия и бъдещи периоди;

*Оповестяването във финансовия отчет на естеството и сумата на промяната в счетоводната приблизителна оценка, която оказва влияние върху текущия период или се очаква да окаже влияние в бъдещи периоди.

Разгледани са и въпросите за изискванията към независимия финансов одит относно:

*Изразяване на становище, доколко тези оценки не са точни и отчетът страда от липса на сигурност за вярност и факторите за това;

*Значението на правилното разбиране на средата и дейността на предприятието за постигането на добри одиторски резултати.

Материята в тази част е обогатена с примери от практиката, показващи недостатъчно добро разбиране на проблема.

В своята дейност предприятието осъществява множество и разнообразни операции, които са обект на регистрация и отчитане. Счетоводството е системата, която обхваща събитията в процеса на стопанската дейност на предприятието. В нея рефлектират всички дейности, действия и събития, дори отношението на околната среда към дейността на предприятието. Счетоводството е всеобхватно и изчерпателно по отношение на онези обекти, за които създава информация. То не създава информация въобще, а конкретна, точно индивидуализирана такава.

Счетоводството отразява цялостно, обективно, текущо, вярно и точно състоянието и развитието на предприятието, влиянието на отделните събития върху това състояние и развитие чрез специфична своя методология и инструментариум за отразяването им в единен измерител – в стойностен аспект, без да игнорира натуралните измерения.

При това отразяване някои позиции е възможно да не могат да бъдат измерени точно обикновено поради липса на подходящ инструментариум. Тогава, с цел да се представи състоянието по начин, най-близък до реалните условия, към датата на изготвянето на отчета, се прибегва до приблизителна счетоводна оценка. По същество това е процес на установяване с известно, възможно най-голямо, приближение на паричната стойност поради липса на по-прецизни средства. За целта предприятието използва наличната към момента информация. Последната обикновено се движи в широки граници, което създава риск от несигурност в данните в отчетите, още повече че приблизителните оценки са податливи на преднамереност. Независимо от това наличието на разлика между резултата от приблизителната счетоводна оценка и сумата, призната първоначално или оповестена във финансовия отчет, не е задължително да се третира като отклонение на финансовия отчет от реалното състояние.

Във връзка с приблизителните счетоводни оценки възникват множество въпроси, свързани предимно с обхвата, начина на оценяване, промени в оценките и пр., което е обект на счетоводното и одитното им третиране. Част от тях са засегнати в отделни счетоводни стандарти.

Самата приблизителна оценка може да касае:

- пряко стойността на актива или пасива. Такива са случаите на оценяване по справедлива стойност, обезценки и пр. или
- косвено чрез приблизително оценяване на някои други елементи, които ще окажат влияние върху определени стойностни оценки. Такива са например полезният живот на нетекущите активи, очакваният модел на потребление и пр.

Трудно могат да се изброят изчерпателно всички случаи, при които се изисква или налага приблизителна счетоводна оценка. Най-често срещаните случаи на приблизително оценяване са:

(а) за нетекущите активи

- оценка по справедлива стойност;

- оценка на полезния живот;
- оценка на очаквания модел на потребление;
- резерви за бъдещи разходи;
- имоти или оборудване, държани за продажба.

(б) за материалните запаси

- оценка по нетна реализуема стойност;
- оценка на незавършеното производство;
- негодност.

(в) за финансовите активи и пасиви

- справедливата стойност.

(г) за вземания

- модел на обезценка.

(д) задълженията по гаранции

(е) плащания на базата на акции.

При настъпване на обстоятелства, които индикират промяна в оценката на дадена позиция, тя трябва да се преразгледа. Тази индикация може да произтича от получена нова информация или допълнително натрупан опит.

Преразглеждането на приблизителната оценка не се свързва с предходни периоди и не представлява корекция на грешка. Тя е промяна в отразяваната в отчета стойност на актив, пасив, елемент на капитала, приход или разход поради настъпили определени обстоятелства.

Основно изискване при осъществяването на приблизително оценяване **е използването на разумни приблизителни оценки**. Счита се, че то не намалява достоверността на финансовите отчети.

Първият въпрос, който възниква, е свързан със счетоводната политика на предприятието в няколко насоки:

а) Методологията и информацията, която ще се използва при различните приблизителни счетоводни оценки, трябва да бъде описана в счетоводната политика. На практика това рядко се случва или се преписват текстове от стандарти, доколкото има такива.

б) Периодичността на проверка за наличие на индикации и/или извършване на преразглеждане на приблизителни счетоводни оценки. Тя задължително трябва да визира моментите на изготвяне на отчети. Но е допустимо това да бъде и на други интервали от време.

В счетоводната политика на предприятието трябва да има самостоятелен раздел или към разделите по отделните отчетни обекти да се включат и въпросите за приблизителните оценки. Преценката е на предприятието.

Промяната в дадена приблизителна оценка не е промяна на счетоводната политика. Но всяка промяна в прилаганата база за оценяване се третира като

промяна в счетоводната политика, а не промяна в счетоводната приблизителна оценка. Има моменти, когато е трудно да се направи разграничение между промяна в счетоводната политика и промяна в счетоводната приблизителна оценка. Тогава промяната се приема като промяна на счетоводната приблизителна оценка, което има отношение по начина на представянето.

Промяната в счетоводната оценка поражда:

А) Промени в стойността на активите и пасивите или в елемент от капитала. Признава се чрез коригиране на балансовата стойност на свързания актив, пасив или компонент от капитала в периода на промяната.

Тази корекция се постига чрез пряко (директно) изменение на стойността или посредством контрарна или допълваща статия.

Например обезценка на актив

****Пряко***

Дт с/ка Разходи

Кт с/ка Актив.....

****Чрез контрарна сметка***

Дт с/ка Разходи

Кт с/ка обезценка на Актив.....

Б) Ефект от промяната в счетоводната приблизителна оценка, който се признава чрез включването му в печалбата и загубата за:

а) Периода на промяната, ако промяната засяга само този период, т.е. прилага се спрямо операциите и другите събития и условия, считано от датата на промяната в приблизителната оценка.

Отразяването на този ефект е показан в предходния пример.

б) Периода на промяната и бъдещи периоди, ако промяната засяга и двата вида.

Това би било например при промяна на полезния живот на нетекущ актив, при което променената счетоводна амортизация ще засяга текущия и бъдещи периоди.

Във финансовия си отчет предприятието оповестява естеството и сумата на промяната в счетоводната приблизителна оценка, която оказва влияние върху текущия период или се очаква да окаже влияние в бъдещи периоди.

Всичко посочено поставя редица въпроси и пред независимия финансов одит.

Одиторът дава становище относно финансовия отчет, в който са отразени и приблизителните счетоводни оценки дотолкова, доколкото тези оценки не са точни и отчетът страда от липса на сигурност за вярност. За да удостовери с разумна степен на сигурност верността на отчета в неговите съществени моменти, одиторът, наред с всичко останало, следва да провери и приблизителните оценки. При тази проверка той трябва да получи достатъчни и уместни одиторски доказателства за това дали: приблизителните счетоводни оценки, отразени във финансовия отчет, независимо дали са признати или оповестени, са разумни; и дали свързаните с тях оповестявания във финансовия отчет са адекватни в контекста на приложимата обща рамка за финансово отчитане.

Тук имат място изискванията на счетоводните стандарти и отразените в счетоводната политика елементи, от една страна, и спазването им от друга. Тук се включват много елементи, между които:

- А) Доколко ръководството правилно разбира необходимостта да прави приблизителни счетоводни оценки;
- Б) Методът, респ. моделът, използван при изготвянето на приблизителната счетоводна оценка;
- В) Дали при извършването на оценката е използван независим експерт, свои експерти или други лица;
- Г) Какви са предположенията, стоящи в основата на приблизителните счетоводни оценки; и дали би трябвало да има промяна в метода за изготвяне на приблизителните счетоводни оценки и причините за това;
- Д) Одиторът трябва да прегледа резултата от приблизителните счетоводни оценки.

От съществено значение е да няма предубеденост на ръководството – липса на неутралност у ръководството при изготвянето и представянето на информацията.

Всичко това би показало несигурност на приблизителното оценяване — податливостта на дадена приблизителна счетоводна оценка и на свързаните с нея оповестявания към вътрешноприсъщата липса на точност при нейното оценяване и риска от съществени отклонения за приблизителните счетоводни оценки.

Веднага би трябвало да кажем, че постигането на добри одиторски резултати в това отношение е свързано с правилното разбиране на средата и дейността на предприятието. Непознаването в определена дълбочина на дейността, на условията, на натиска и пр. води до неточности в одиторската оценка, до спазване на определени формалности или пренебрегване на този проблем не само от предприятията, но и от одиторите.

Примери в това отношение има много като:

- А) Използване на модела на амортизиране на нетекущите активи, което е фактор за размера на разходите. Поне аз не съм виждал досега изследване на

начина на черпене на изгодите и обвързване на амортизационния модел с него. Най-честото е прилагане на линейния метод и амортизационните норми, определени в ЗКПО.

Б) За обезценка на вземанията обикновено се прилага възрастовият модел, но няма изследване на степента на забавяне на плащанията от дебиторите или ако има, то е глобално, а не диференцирано по срокове, да се обоснове модела на обезценката. Нашите изследвания показват, че с времето събираемостта намалява, но при различните дейности с различен темп и при различна крива.

В) При оценка на нетекущите активи по справедлива стойност обикновено периодичността на прегледа не е обоснована с никакви изследвания и аргументи.

И т.н., и т.н.

Промените в приблизителните оценки, отразени пряко или косвено като приход или разход, не се признават данъчно¹ и със стойността им се преобразува финансовият резултат. Така те се отразяват върху счетоводната печалба преди и след данъчно облагане, но не и върху корпоративния данък, в годината на проявлението на промяната.

Библиографска справка:

Международен одиторски стандарт 540 Одит на приблизителни счетоводни оценки

Международен счетоводен стандарт (МСС) 8 Счетоводна политика, промени в счетоводните приблизителни оценки и грешки

Счетоводен стандарт (СС) 8 Нетни печалби или загуби за периода, фундаментални грешки и промени в счетоводната политика

¹ По този въпрос виж и Ив. Дочев „Данъчни аспекти на промените в счетоводните приблизителни оценки”, София, сп. Счетоводство плюс, бр. 9/2011 г., стр. 7

ACCOUNTING ESTIMATES

Ass. Prof. Jivko Bonev, PhD

Certified Public Accountant, Registered Auditor

Key	Summary
words: Accounting estimate	<i>The article focuses on an issue that is not broadly covered in the relevant literature, i.e. accounting estimates. The article discusses:</i> <i>• Reasons leading to the use of estimates;</i> <i>• Scope and most frequent cases where estimates are used;</i> <i>• Issues concerning a change in an estimate and the way it is reflected;</i> <i>• Methodology and information that will be used with regard to different accounting estimates and regularity in reviewing an accounting estimate;</i> <i>• The effects and implications from a change in an accounting estimate in the current and future periods;</i> <i>• Disclosure in the financial statements of the nature and amount of a change in an accounting estimate impacting the current period or expected to impact future periods.</i> <i>The article also discusses issues concerning the requirements with respect to the independent financial audit related to:</i> <i>• Expressing an opinion as to whether these estimates are not accurate and the financial statements suffer from the lack of assurance that they are not misstated and the factors contributing to this effect;</i> <i>• The significance of the correct understanding of the environment and the activities of the entity for achieving good audit performance.</i> <i>The text in this part is supplemented by practical examples showing insufficient understanding of this issue.</i>